

УДК 582.093

DOI <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2023.eco.2-47.31>

АНАЛІЗ ТАКСОНОМІЧНОЇ СТРУКТУРИ РОДУ *RIBES* L. У ЗВ'ЯЗКУ З ІНТРОДУКЦІЄЮ У ПРАВОБЕРЕЖНИЙ ЛІСОСТЕП УКРАЇНИ

Солошенко В.С.

Державний дендрологічний парк «Олександрія» Національної академії наук України
09113, м. Біла Церква
miss456@ukr.net

У роботі детально проаналізовано систематичне положення, об'єм роду і таксономічну структуру роду *Ribes* L. у системах вищих рослин, а також з використанням відомостей, наведених у провідних міжнародних організаціях з вивчення та охорони біорізноманіття. Висвітлено особливості таксономічної структури роду *Ribes* L. виконані різними дослідниками: Е. Janczewski (1911), А. Berger (1924), А. І. Пояркова (1939), А. Rehder (1949), Е. Keep (1962), А. Л. Тахтаджян (1987), В. Д. Федоровський (2001), А. Sinters (2003), Л. Leisova-Svobodova & P. Kissling (2020), серед яких і результати RAPD-методу. Досліджено історію систематики родини *Grossulariaceae* DC та з'ясовано її сучасне філогенетичне положення у системі вищих рослин. Уточнено таксономічний склад колекційного фонду роду *Ribes* у Правобережному Лісостепу України.

Запропоновано вважати найобґрунтованішим поділ роду *Ribes* виконаний Е. Janczewski, а саме на 6 підродів та 11 секцій: *Ribesia* Berl., *Berisia* Spach. (секції *Diacantha* Jancz., *Davidia* Jancz., *Euberisia* Jancz.), *Grossularioides* Jancz., *Grossularia* Rich. (всередині підроду 2 секції – *Robsonia* Berl. і *Eugrossularia* Engl.), *Coreosma* Spach. (*Microsperma* Jancz., *Fargesia* Jancz., *Heritiera* Jancz., *Calobotrya* Spach., *Symphocalyx* Berland., *Cerophyllum* Spach., *Eucoreosma* Jancz.), *Parilla* Jancz. (секції *Andina* Jancz., *Euparilla* Jancz.).

Основою досліджень стали автохтонні таксони смородини та інтродуковані до Правобережного Лісостепу України: *Ribes alpinum* L., *Ribes americanum* Mill., *Ribes aureum* Pursh, *Ribes dikuscha* Fisch. ex Turcz., *Ribes divaricatum* Douglas, *Ribes fragrans* Pall., *Ribes glandulosum* Grauer, *Ribes graveolens* Bunge, *Ribes komarovii* Pojark., *Ribes mandschuricum* (Maxim.) Kom., *Ribes nevadense* Kellogg, *Ribes nigrum* L., *Ribes rubrum* L., *Ribes sanguineum* Pursh, *Ribes saxatile* Pall., *Ribes spicatum* Robson, *Ribes tenue* Jancz. **Ключові слова:** рід *Ribes*, види, систематичне положення, Janczewski, таксономічна структура.

Analysis of the taxonomic structure of the genus *Ribes* L. in connection with the introduction in the Right Forest Steppe of Ukraine. Soloshenko V.

In the work, the systematic position, volume of the genus and taxonomic structure of the genus *Ribes* L. in the systems of higher plants are analyzed in detail, as well as using the information provided by the leading international organizations for the study and protection of biodiversity. The peculiarities of the taxonomic structure performed by various researchers are highlighted: E. Janczewski (1911), A. Berger (1924), A.I. Poyarkova (1939), A. Rehder (1949), E. Keep (1962), A. L. Takhtajyan (1987), V. D. Fedorovsky (2001), A. Sinters (2003), L. Leisova-Svobodova & P. Kissling (2020), including the results of the RAPD – method. The history of the taxonomy of the family *Grossulariaceae* DS was studied and its current phylogenetic position in the system of higher plants was clarified. The taxonomic composition of the collection fund of the genus *Ribes* in the Right Forest Steppe of Ukraine has been clarified.

It is proposed to consider the most justified division of the *Ribes* genus made by E. Janczewski, namely into 6 subgenera and 11 sections: *Ribesia* Berl., *Berisia* Spach. (sections *Diacantha* Jancz., *Davidia* Jancz., *Euberisia* Jancz.), *Grossularioides* Jancz., *Grossularia* Rich. (within the subgenus 2 sections – *Robsonia* Berl. and *Eugrossularia* Engl.), *Coreosma* Spach. (*Microsperma* Jancz., *Fargesia* Jancz., *Heritiera* Jancz., *Calobotrya* Spach., *Symphocalyx* Berland., *Cerophyllum* Spach., *Eucoreosma* Jancz.), *Parilla* Jancz. (sections *Andina* Jancz., *Euparilla* Jancz.).

Current taxa introduced to the Forest Steppe of Ukraine became the basis of research: *Ribes alpinum* L., *Ribes americanum* Mill., *Ribes aureum* Pursh, *Ribes dikuscha* Fisch. ex Turcz., *Ribes divaricatum* Douglas, *Ribes fragrans* Pall., *Ribes glandulosum* Grauer, *Ribes graveolens* Bunge, *Ribes komarovii* Pojark., *Ribes mandschuricum* (Maxim.) Kom., *Ribes nevadense* Kellogg, *Ribes nigrum* L., *Ribes rubrum* L., *Ribes sanguineum* Pursh, *Ribes saxatile* Pall., *Ribes spicatum* Robson, *Ribes tenue* Jancz. **Key words:** genus *Ribes*, species, Janczewski, systematic position, taxonomic structure.

Постановка проблеми. Види роду *Ribes* L., світовий генофонд яких нараховує понад 150 видів, мають поліфункціональне значення: їх вводять у культуру з метою збагачення асортименту декоративних рослин, вирощують як високовітамінні плодів культури, використовують з метою пошуку нових джерел біологічно активних речовин. Серед них є природні для флори України види, понад 30 інтродукованих і рідкісні та зникаючі види. Потенціал роду *Ribes* L. на сучасному етапі є недостатньо розкритим, особливо потребує додаткового

вивчення та уточнення питання об'єму та таксономічної структури роду.

Актуальність дослідження. До сьогодні питання таксономічної структури роду *Ribes* лишається дискусійним та недостатньо вивченим. Актуальним є дослідження таксономічного складу роду *Ribes* шляхом ретельного аналізу та доповнення інформації, представленої авторитетними світовими джерелами з питань таксономії рослин. Для уточнення таксономічного складу роду *Ribes* у дендрологічних колекціях Правобережного Лісостепу України, нами

було перевірено правильність вживання назв смородини у каталогах рослин та довідниках. Слід зазначити, що у нових міжнародних класифікаціях, які базуються переважно на даних генетичного аналізу, таксономічне положення видів активно переглядається, змінюються ранги таксонів, зменшується або збільшується об'єми родів, кількість видів і внутрішньовидових таксономічних одиниць.

Зв'язок авторського доробку з важливими науковими та практичними завданнями. Дослідження проводилися у рамках науково – дослідної теми «Інтродукція рослин та наукові основи збереження генофонду природної та культурної флори державного дендрологічного парку «Олександрія» НАН України».

Аналіз останніх джерел досліджень і результатів. Було ретельно проаналізовано усі наявні описи систематичної структури роду *Ribes*, виконані дослідниками Е. Janczewski (1911), А. Berger (1924), А. І. Пояркова (1939), А. Rehder (1949), Е. Кеер (1962), А. Л. Тахтаджян (1987), В. Д. Федоровський (2001), А. Senters (2003), L. Leisova-Svobodova & P. Kissling (2020) та іншими [1–9].

Метою наших досліджень було з'ясування таксономічного складу та об'єму роду *Ribes* у сучасних системах вищих рослин та визначення пріоритетних назв з формуванням єдиного списку внутрішньородових таксонів.

Об'єкти і методи досліджень. Об'єктами досліджень були види, різновиди та гібриди, які входять до роду *Ribes*. Уточнення таксономічного складу проведено шляхом порівняння та доповнення інформації з таксономії рослин, представленої у базах даних найавторитетніших міжнародних організацій та проєктів з вивчення та охорони біорізноманіття: ITIS (Integrated Taxonomic Information System), The Plants Database USDA; WFO (World flora online. org). Також було використано інформацію з електронної версії видання «Flora of China», тому що це єдине джерело, де наведено інформацію щодо далекосхідних видів. Ці організації та проєкти нині є основними носіями інформації з таксономії рослин, а їх бази даних постійно уточнюються та є взаємодоповнюючими [10–12].

Виклад основного матеріалу. Родина *Grossulariaceae* DC об'єднує понад 150 видів роду *Ribes*, природно поширених у помірних областях Євразії, Північної та Центральної Америки, Північно-Західної Африки, тихоокеанської Південної Америки (на південь до Вогняної землі). Раніше науковці вважали, що ця родина дуже близька до родини *Saxifragaceae* Juss., у тому й числі за анатомією насіння та серологічними даними, проте, досліджуючи пилок з'ясували, що будова пилоквіток різних видів *Ribes* не має собі подібних серед енглеровського сімейства *Saxifragaceae*, тобто підтвердилася ізолюваність роду *Ribes* і обґрунтовано виділення його в окрему родину *Grossulariaceae* [13].

Рід *Ribes* L. вперше описав Карл Лінней в 1737 році. Родова назва смородини “*Ribes*” є латинізацією арабського слова “*ribas*” – це назва палестинського ревеню (*Rheum ribes* Z.). Після завоювання Іспанії у 711 році, араби не знайшли серед місцевих рослин відомого їм “*ribas*”, який вони весь час використовували на Батьківщині, тому цю назву перенесли на невідомий кущ *Ribes rubrum* (смородину червону), який мав кислі на смак ягоди. Українська назва роду «порічки», англійська – “*currant*”. На старослов'янській мові слово «смородит» означає сильний, терпкий, різкий аромат. Свою назву смородина і отримала завдяки цьому запаху [14].

Ще Карл Лінней рід *Ribes* поділив на 2 підроди: смородина неколюча (*Ribes inermia* L.) та смородина колюча або агрус (*Grossularia aculeate* L.) [2].

А. Р. De Candolle (1883) запропонував виділити смородину і агрус в окремі родини через їх численні несхожості. Європейські ботаніки Л. С. Richard, Н. G. L. Reichenbach, P. E. Boissier також вважали, що смородину і агрус необхідно відокремити у різні підроди, але дали цій родині іншу назву – *Ribesiaceae* [15].

А. Engler (1891) згрупував види роду *Ribes* у 3 секції – *Ribesia*, *Grossularia*, *Robsonia*, а у секції *Ribesia* виділяють групи *Nigra*, *Alpina*, *Rubra* (*Calobotrya*) [16].

Е. Janchewskii (1907), узагальнивши все зроблене до нього, розділяє рід *Ribes* на 6 підродів: *Ribesia* Berl., *Berisia* Spach., *Grossularioides* Jancz., *Grossularia* Rich., *Coreosma* Spach., *Parilla* Jancz. Види агрусу – *Grossularia*, як бачимо, не виділяє в окремий рід, але розрізняє всередині підроду ще 2 секції – *Robsonia* Berl. і *Eugrossularia* Engl. У підроді *Parilla* секції *Andina* Jancz., *Euparilla* Jancz.; у підроді *Berisia* – секції *Diacantha* Jancz., *Davidia* Jancz., *Euberisia* Jancz. Найбільше число секцій має підрід *Coreosma*: *Microsperma* Jancz., *Fargesia* Jancz., *Heritiera* Jancz., *Calobotrya* Spach., *Symphocalyx* Berland., *Cerophyllum* Spach., *Eucoreosma* Jancz. Види саме цього підроду природно поширені у Європі, Азії, Америці [17].

Значні зміни до класифікації внутрішньородової структури смородин за Е. Janchewskii вніс А. Berger (1924). Так, підрід *Grossularia* він перевів у ранг роду, а всередині роду *Ribes* виділив 8 підродів, а саме: *Ribesia* (Berl.) Jancz., *Eucoreosma* Jancz., *Symphocalyx* Berl., *Calobotrya* Spach., *Heritiera* Jancz., *Grossularioides* Jancz., *Berisia* (Spach) Jancz., *Parilla* Jancz. [2].

Над дослідженням структури роду *Ribes* працювали також А.І. Пояркова (1936) та А.С. Лозіно-Лозинська (1954). За основу класифікації вони взяли поділ роду за А. Berger, проте, А.І. Пояркова не включила до системи роду підрід *Parilla* Jancz., який росте у Південній півкулі (всього у межах роду *Ribes* вона виділяла лише 37 видів смородин), а А.С. Лозіна-Лозинська об'єднала підроди

Symphocalyx Berl. (види *Ribes aureum* Pursh. та *Ribes odoratum* L.) і *Calobotriya* Spach [3, 18].

Американський дослідник А. Rehder (1949) у межах роду *Ribes* виділив 3 підроди, з яких *Berisia* і *Ribesia* складаються з наступних секцій: *Berisia* (Spach) Jancz. включає *Euberisia* Jancz., *Diacantha* Jancz., *Davidia* Jancz., *Hemibotrya* Jancz., *Parilla* Jancz.; підрід *Ribesia* (Berl) Jancz. включає: *Microsperma* Jancz., *Symphocalyx* Berl., *Calobotrya* Spach, *Cerophyllum* Spach, *Eucoreosma* Jancz., *Hertiera* Jancz, *Ribesia* (Berl) Jancz. та підрід *Grossularioides* Jancz [4].

Е. Кеер (1962), узагальнивши численні дані з міжвидової гібридизації у межах роду *Ribes*, приходить до висновку, що система А. Rehder щодо підроду *Ribesia* (Berl) Jancz. є абсолютно штучною, як і морфологічному, так і у генетичному аспекті. На його думку, у класифікації А. Rehder доцільно зберегти класифікацію підродів *Berisia* (Spach) Jancz. та *Grossularioides* Jancz., але з 7 секцій підроду *Ribesia* (Berl) Jancz. необхідно створити нові 6 підродів, а саме: *Microsperma* Jancz., *Symphocalyx* Berl., *Calobotrya* Spach, *Hertiera* Jancz., *Ribesia* (Berl) Jancz. та *Cerophyllum* Spach [5].

Відомий систематик А.Л. Тахтаджян у своїй монументальній праці «Система магноліофітов» (1987) повністю підтримав висновки А. Berger – рід поділяється на 8 підродів і 150 видів роду *Ribes* [6]. Навпаки, український науковець, дослідник смородин В.Д. Федоровський у монографії «*Ribes spicatum* Robson – смородина колосиста» (2001), притримується класифікації смородин за Е. Janczewskii, де агрус і смородина належать до одного роду *Ribes* та мають 6 підродів: *Ribesia* Berl., *Berisia* Spach, *Grossularioides* Jancz., *Grossularia* Rich., *Calobotria* Spach, *Coreosma* Spach [7].

На сучасному етапі розвитку світової науки представники роду *Ribes* інтенсивно досліджуються та аналізуються з використанням молекулярних маркерів та різних методів молекулярного аналізу поліморфізму ядерної та хлоропластної ДНК, таких як поліморфізм рестрикційних сайтів двох регіонів хлоропластної ДНК [19], *psbA* -*trnH* спейсера ХП ДНК та аналізу нуклеотидного поліморфізму внутрішніх та зовнішніх транскрибованих спейсерів [20], аналізу нуклеотидного поліморфізму внутрішніх транскрибованих спейсерів ядерної ДНК [8]. За результатами цих досліджень рекомендовано види родів *Ribes* та *Grossularia* доцільно об'єднати в один рід – *Ribes*. Єдність роду *Ribes* підтверджувалася також отриманням смородино – агрусових гібридів.

Підсумовуємо, що опрацювавши результати останніх сучасних досліджень таксономічної структури роду *Ribes* з використанням ДНК-маркерів та методів молекулярного аналізу (роботи R. M. Brennan, L. Jorgensen, M. Woodhead, J. Russel, K. Antonius, S. Karhu, H. Kaldmac, G. Lacis, R. Rugenius, D. Baniulis, A. Sasnauskas, E. Schulte,

A. Kuras, M. Korbin, A. Gunnarsson, R.D. Werlemark, K. Hummer and D. Barney, R.T. Todam-Andersen, L. Kokk, K. Jarve, P. Kissling, L. Leišová-Svobodová) [1, 8–9, 17, 21–29], ми переконалися, що найобгрунтовнішою лишається система роду *Ribes* сформована Е. Janchewskii ще на початку XIX ст. та розвинута іншими вченими. Згідно з якою, рід *Ribes* складається з 6 підродів та 11 секцій: *Ribesia* Berl., *Berisia* Spach. (секції *Diacantha* Jancz., *Davidia* Jancz., *Euberisia* Jancz.), *Grossularioides* Jancz., *Grossularia* Rich. (всередині підроду 2 секції – *Robsonia* Berl. і *Eugrossularia* Engl.), *Coreosma* Spach. (*Microsperma* Jancz., *Fargesia* Jancz., *Heritiera* Jancz., *Calobotrya* Spach., *Symphocalyx* Berland., *Cerophyllum* Spach., *Eucoreosma* Jancz.), *Parilla* Jancz. (секції *Andina* Jancz., *Euparilla* Jancz.).

Також метою наших досліджень було вивчення та уточнення пріоритетних назв таксонів, таксономічного складу та об'єму роду *Ribes* у сучасних системах вищих рослин з формуванням єдиного списку внутрішньородових таксонів. У нових міжнародних класифікаціях, побудованих на даних генетичного аналізу, таксономічне положення видів активно переглядається, змінюються ранги таксонів, зменшується або збільшується кількість видів та внутрішньовидових таксономічних одиниць.

У зв'язку з цим нами проведено ретельний огляд літературних джерел та переглянутий таксономічний склад колекції роду *Ribes* у Правобережному Лісостепу України – 17 видів смородин, які культивуються у колекціях ботанічних садів та дендропарків (табл. 1).

Встановлено, що сучасний об'єм роду *Ribes*, згідно з різними джерелами таксономічної інформації, нараховує від 86 до 309 таксонів: ITIS (86 таксонів), The Plants Database (107), GRIN (174), Catalogue of Life: 2022 Annual Checklist (282), The Plants List (309 таксонів) [10–12].

Зміни внутрішньовидових таксономічних одиниць відмічено у 14 видів: *Ribes alpinum* L., *Ribes aureum* Pursh, *Ribes divaricatum* Douglas, *Ribes glandulosum* Grauer, *Ribes mandschuricum* (Maxim.) Kom., *Ribes nevadense* Kellogg, *Ribes nigrum* L., *Ribes rubrum* L., *Ribes sanguineum* Pursh, *Ribes spicatum* Robson, *Ribes tenue* Jancz. [30]. Тепер вони розглядаються як різновиди у межах інших видів, дані представлені у таблиці 2.

Висновки. Ретельно проаналізувавши результати дослідження таксономії роду *Ribes*, представлені у літературних джерелах та сучасних базах даних міжнародних організацій і проєктів з вивчення та охорони довкілля, можемо констатувати, що і до теперішнього часу у систематиці роду *Ribes*, крім дискусійних проблем пов'язаних з розподілом на підроди та секції, існує й низка неоднозначних поглядів на об'єм роду. Дослідження не завершені, таксономію роду *Ribes* остаточно досі не визначено.

Таблиця 1

Таксономічний склад *Ribes* L. за джерелами інформації

Загальноприйнята назва таксону	Catalogue of Life: 2022 Annual Checklist	WFO	GRIN	ITIS	Flora of China	The Plants Database
<i>Ribes alpinum</i> L.	+	+	+	+	-	+
<i>Ribes americanum</i> Mill.	+	+	+	+	+	+
<i>Ribes aureum</i> Pursh	+	+	+	+	-	+
<i>Ribes dikuscha</i> Fisch. ex Turcz.	+	+	+	+	-	-
<i>Ribes divaricatum</i> Douglas	+	+	+	+	+	+
<i>Ribes fragrans</i> Pall.	+	+	+	+	-	-
<i>Ribes glandulosum</i> Grauer	+	+	+	+	-	+
<i>Ribes graveolens</i> Bunge	+	+	+	+	+	-
<i>Ribes komarovii</i> Pojark.	+	+	+	+	+	-
<i>Ribes mandschuricum</i> (Maxim.) Kom.	+	+	+	+	+	-
<i>Ribes nevadense</i> Kellogg	+	+	+	+	-	+
<i>Ribes nigrum</i> L.	+	+	+	+	+	+
<i>Ribes rubrum</i> L.	+	+	+	+	+	+
<i>Ribes sanguineum</i> Pursh	+	+	+	+	-	+
<i>Ribes saxatile</i> Pall.	+	+	+	+	+	-
<i>Ribes spicatum</i> Robson	+	+	+	+	-	+
<i>Ribes tenue</i> Jancz.	+	+	+	-	+	-

Таблиця 2

Таксономічний склад колекції роду *Ribes* L. у Правобережному Лісостепу України за сучасною міжнародною системою

Власні назви таксонів за попередніми системами [6]	Різновиди та синоніми назв таксонів за сучасною міжнародною системою роду WFO http://www.worldfloraonline.org/taxon/
1	2
<i>Ribes alpinum</i> L.	<p><i>Ribes alpinum</i> L. Synonym <i>Grossularia alpestris</i> Bubani <i>Grossularia insipida</i> Rupr. <i>Liebichia alpina</i> Opiz <i>Liebichia gottsteinii</i> Opiz <i>Ribes alpinum</i> subsp. <i>lucidum</i> (Kit.) Jasicová <i>Ribes alpinum</i> subsp. <i>lucidum</i> (Kit.) Soják <i>Ribes bacciferum</i> hort. ex K. Koch <i>Ribes dioicum</i> Moench <i>Ribes hladnikii</i> Rchb. ex Nyman <i>Ribes leucocladon</i> Rchb. ex K. Koch <i>Ribes lucidum</i> Kit. <i>Ribes pallidigemmum</i> Simonk. <i>Ribes pilosum</i> Rchb. ex K. Koch <i>Ribes scopoli</i> Rchb. ex K. Koch <i>Ribes sennenii</i> Simonk. <i>Ribes sterile</i> hort. ex K. Koch</p>
<i>Ribes americanum</i> Mill.	<p><i>Ribes americanum</i> Mill. Included Form <i>Ribes americanum</i> f. <i>mesochorum</i> (Nieuwl.) Deam <i>Ribes americanum</i> f. <i>pauciglandulosum</i> Fassett Synonym <i>Coreosma americana</i> Nieuwl. <i>Coreosma americana</i> var. <i>mesochora</i> Nieuwl. <i>Coreosma florida</i> Spach <i>Ribes billenei</i> Medik. <i>Ribes campanulatum</i> Moench</p>

1	2
	<p><i>Ribes dillenii</i> Medik. <i>Ribes floridum</i> L'Herit <i>Ribes floridum</i> var. <i>grandiflorum</i> Loudon <i>Ribes intermedium</i> Tausch <i>Ribes nigrum</i> var. <i>pennsylvanicum</i> Marshall <i>Ribes pensylvanicum</i> Lam. <i>Ribes recurvatum</i> Michx. <i>Ribes schmidtianum</i> Tausch <i>Ribesium campanulatum</i> Medik. <i>Ribesium dillenii</i> Medik.</p>
<p><i>Ribes aureum</i> Pursh</p>	<p><i>Ribes aureum</i> Pursh Included Variety <i>Ribes aureum</i> var. <i>gracillimum</i> (Coville & Britton) Jeps. <i>Ribes aureum</i> var. <i>villosum</i> DC. Synonym <i>Chrysobotrya aurea</i> (Pursh) Rydb. <i>Chrysobotrya intermedia</i> Spach <i>Chrysobotrya lindleyana</i> Spach <i>Chrysobotrya revoluta</i> Spach <i>Coreosma longiflora</i> Lunell <i>Coreosma longifolia</i> Lunell <i>Ribes aureum</i> f. <i>chrysococcum</i> (Rydb.) Rehder <i>Ribes aureum</i> var. <i>aureum</i> WFO descriptions <i>Ribes aureum</i> var. <i>chrysococcum</i> Rydb. <i>Ribes aureum</i> var. <i>leiobotrys</i> (Koehne) Zabel <i>Ribes aureum</i> var. <i>longiflorum</i> Jancz. <i>Ribes aureum</i> var. <i>tenuiflorum</i> (Lindl.) Jeps. <i>Ribes ebracteatum</i> Berland. <i>Ribes flavum</i> Berland. <i>Ribes fontainesii</i> Colla <i>Ribes inodorum</i> Link <i>Ribes leiobotrys</i> Koehne <i>Ribes longiflorum</i> Nutt. <i>Ribes missureense</i> Lodd. ex H.L. Wendl. <i>Ribes odoratissimum</i> McMahon ex True <i>Ribes odoratum</i> var. <i>intermedium</i> (Spach) Rehder ex Berger <i>Ribes odoratum</i> var. <i>leiobotrys</i> (Koehne) Rehder ex Berger <i>Ribes oregoni</i> Hérincq <i>Ribes tenuiflorum</i> Lindl.</p>
<p><i>Ribes dikuscha</i> Fisch. ex Turcz.</p>	<p><i>Ribes dikuscha</i> Fisch. ex Turcz.</p>
<p><i>Ribes divaricatum</i> Douglas</p>	<p><i>Ribes divaricatum</i> Douglas Included Variety <i>Ribes divaricatum</i> subsp. <i>parishii</i> (A.Heller) A. E. Murray <i>Ribes divaricatum</i> var. <i>amicum</i> Jeps. <i>Ribes divaricatum</i> var. <i>douglasii</i> Jancz. <i>Ribes divaricatum</i> var. <i>klamathense</i> (Coville) McMinn <i>Ribes divaricatum</i> var. <i>montanum</i> Jancz. <i>Ribes divaricatum</i> var. <i>parishii</i> (A. Heller) Jeps. <i>Ribes divaricatum</i> var. <i>rigidum</i> M. Peck <i>Ribes divaricatum</i> var. <i>villosum</i> Jancz. Synonym <i>Grossularia divaricata</i> Coville & Britton <i>Grossularia irrigua</i> S. Watson <i>Ribes divaricatum</i> var. <i>divaricatum</i> WFO descriptions <i>Ribes suksdorfii</i> A.Heller</p>
<p><i>Ribes fragrans</i> Pall.</p>	<p><i>Ribes fragrans</i> Pall Synonym <i>Ribes pneobalsamum</i> Siev. <i>Ribes suaveolens</i> Turcz.</p>

1	2
<i>Ribes glandulosum</i> Grauer	<i>Ribes glandulosum</i> Grauer Synonym <i>Coreosma prostrata</i> Lunell <i>Ribes prostratum</i> L'Hér <i>Ribes resinosum</i> Pursh <i>Ribes scabrum</i> Domb. ex Spach <i>Ribes viscosum</i> Cels ex Steud.
<i>Ribes graveolens</i> Bunge	<i>Ribes graveolens</i> Bunge
<i>Ribes komarovii</i> Pojark.	<i>Ribes komarovii</i> Pojark. Synonym <i>Ribes komarovii</i> var. <i>komarovii</i> <i>Ribes maximowiczianum</i> var. <i>saxatile</i> Kom.
<i>Ribes manschuricum</i> (Maxim.) Kom.	<i>Ribes manschuricum</i> Kom.
<i>Ribes nevadense</i> Kellogg	<i>Ribes nevadense</i> Kellogg Included Variety <i>Ribes nevadense</i> var. <i>genuinum</i> Jancz. <i>Ribes nevadense</i> var. <i>grantii</i> A. Berger <i>Ribes nevadense</i> var. <i>jasperae</i> Jancz. Synonym <i>Ribes ascendens</i> Eastw. <i>Ribes glaucescens</i> Eastw. <i>Ribes grantii</i> A. Heller <i>Ribes hittellianum</i> Eastw. <i>Ribes nevadense</i> var. <i>glaucescens</i> A. Berger <i>Ribes nevadense</i> var. <i>jaegeri</i> A. Berger <i>Ribes variegatum</i> A. Nelson
<i>Ribes nigrum</i> L.	<i>Ribes nigrum</i> L. Included Form <i>Ribes nigrum</i> f. <i>subalpinum</i> Krasnob. <i>Ribes nigrum</i> var. <i>eglandulosum</i> Malyshev Synonyms <i>Botrycarpum nigrum</i> A. Rich. <i>Botrycarpum obtusilobum</i> Opiz <i>Botryocarpium nigrum</i> (L.) Spach <i>Grossularia nigra</i> Mill. ex Steud. <i>Ribes aconitifolium</i> hort. ex K. Koch <i>Ribes apiifolium</i> hort. ex K. Koch <i>Ribes bactonii</i> Lavallée <i>Ribes cyathiforme</i> Pojarkova <i>Ribes nigrum</i> var. <i>europaeum</i> Jancz. <i>Ribes nigrum</i> var. <i>pauciflorum</i> (Turcz. ex Ledeb.) Jancz. <i>Ribes olidum</i> Moench <i>Ribes pauciflorum</i> Turcz. ex Ledeb. <i>Ribesium nigrum</i> Medik.
<i>Ribes rubrum</i> L.	<i>Ribes rubrum</i> L. Included Variety <i>Ribes rubrum</i> var. <i>alaskanum</i> (Berger) B. Boivin <i>Ribes rubrum</i> var. <i>albinervium</i> MacMill. <i>Ribes rubrum</i> var. <i>subglandulosum</i> Maxim. <i>Ribes rubrum</i> var. <i>virescens</i> Regel Synonyms <i>Grossularia rubra</i> Rupr. <i>Grossularia rubra</i> Scop. <i>Ribes albescens</i> Poit. & Turpin <i>Ribes albicans</i> Poit. & Turpin <i>Ribes albovirens</i> Poit. & Turpin <i>Ribes auriculatum</i> Poit. & Turpin <i>Ribes carneum</i> G. Nicholson <i>Ribes carneum</i> Poit. & Turpin <i>Ribes domesticum</i> Jancz. <i>Ribes glabrum</i> (Hedl.) Sennikov

Продовження таблиці 2

1	2
	<p><i>Ribes macrocarpum</i> Jancz. <i>Ribes officinarum</i> Dum. Cours. <i>Ribes pendulum</i> Salisb. <i>Ribes racemosum</i> Poit. & Turpin <i>Ribes rubrum</i> var. <i>scandicum</i> Jancz. <i>Ribes rubrum</i> var. <i>sylvestre</i> DC. ex Berland. <i>Ribes spicatum</i> subsp. <i>scandicum</i> Hyl. <i>Ribes sylvestre</i> Mert. & W. D. J.Koch <i>Ribes vinosum</i> Dum.Cours. <i>Ribes vulgare</i> Lam. <i>Ribes vulgare</i> var. <i>sylvestre</i> Lam. <i>Ribesium rubrum</i> Medik.</p>
<i>Ribes sanguineum</i> Pursh	<p><i>Ribes sanguineum</i> Pursh Included Variety <i>Ribes sanguineum</i> var. <i>album</i> Gorman <i>Ribes sanguineum</i> var. <i>glutinosum</i> (Benth.) Loudon <i>Ribes sanguineum</i> var. <i>variegatum</i> S. Watson Synonyms <i>Calobotrya sanguinea</i> Spach <i>Coreosma sanguinea</i> Spach <i>Ribes alceifolium</i> Kunze ex Walp. <i>Ribes glutinosum</i> var. <i>melanocarpum</i> Greene <i>Ribes sanguineum</i> var. <i>albescens</i> Rehder <i>Ribes sanguineum</i> var. <i>deductum</i> Jeps. <i>Ribes sanguineum</i> var. <i>melanocarpum</i> (Greene) Jeps. <i>Ribes sanguineum</i> var. <i>sanguineum</i> WFO descriptions <i>Ribes scuphami</i> Eastw. <i>Ribes tubiflorum</i> C. A. Mey. <i>Ribes tubulosum</i> Eschsch.</p>
<i>Ribes saxatile</i> Pall.	<p><i>Ribes saxatile</i> Pall. Synonyms <i>Ribes cuneatum</i> Kar. & Kir.</p>
<i>Ribes spicatum</i> Robson	<p><i>Ribes spicatum</i> Robson Included Subspecies <i>Ribes spicatum</i> subsp. <i>hispidulum</i> (Jancz.) Hämet-Ahti <i>Ribes spicatum</i> subsp. <i>lapponicum</i> Hyl. Synonyms <i>Ribes densiflorum</i> Liou <i>Ribes heteromorphum</i> Topa <i>Ribes lioui</i> C.Wang & Chang Y. Yang <i>Ribes lithuanicum</i> Jancz. <i>Ribes petraeum</i> Sm. <i>Ribes pubescens</i> Hedl. <i>Ribes pubescens</i> Kom. <i>Ribes rubrum</i> subsp. <i>sylvestre</i> Syme <i>Ribes rubrum</i> var. <i>bromfieldianum</i> Syme <i>Ribes rubrum</i> var. <i>palczewckii</i> Jancz. <i>Ribes rubrum</i> var. <i>palczewskii</i> Janch. <i>Ribes rubrum</i> var. <i>pubescens</i> Hartm. <i>Ribes rubrum</i> var. <i>smithianum</i> Syme <i>Ribes scandicum</i> Hedl. <i>Ribes schlechtendalii</i> Lange <i>Ribes smithianum</i> (Syme) Hedl. <i>Ribes spicatum</i> subsp. <i>pubescens</i> Hyl. <i>Ribes spicatum</i> var. <i>pubescens</i> (Hartm.) Cinovskis</p>
<i>Ribes tenue</i> Jancz.	<p><i>Ribes tenue</i> Jancz. Included Variety <i>Ribes tenue</i> var. <i>incisum</i> L.T.Lu <i>Ribes tenue</i> var. <i>puberulum</i> H.Chuang Synonyms <i>Ribes coeleste</i> Jancz. <i>Ribes tenue</i> var. <i>tenue</i> Jancz.</p>

У своїй роботі ми притримуємося системи роду *Ribes* сформованої Е. Janchewskii, згідно з якою рід *Ribes* поділяється з 6 підродів та 11 секцій. Цю систему вважаємо найобґрунтовнішою.

Беручи до уваги той факт, що пріоритетні назви таксонів є обов'язковими для використання в усіх наукових джерелах фахівцями різних галузей ботанічної науки, на нашу думку, варто у майбутньому

відмовитись від практики вживання синонімічних назв таксонів.

Перспективи використання результатів досліджень. Результати отриманих досліджень може бути використано для уточнення таксономічного складу та об'єму роду *Ribes* у сучасних системах вищих рослин, з'ясування пріоритетних назв таксонів та формування єдиного списку внутрішньородових таксонів роду *Ribes*.

Література

- Janczewski E. *Ribes* L. *Plantae Wilsonianae*, 1911. Vol. 1, P. 152-153.
- Berger A. Taxonomic review of currants and grosberries. *Bull. N.Y. St. Agr. Exp. Stn.*, 1924. Vol. 109, P. 34-41.
- Флора СССР. В 12 т. Т. 9. Род *Ribes* L. / А. И. Полякова. М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1939. С. 226-270.
- Rheder A. Manual of cultivated trees and shrubs Hardy in North America. AND.-Y.: The MacMillan Co, 1949. 991 p.
- Keep E. Interspecific hybridization in *Ribes*. *Genetica* 1962, 33:1-23. DOI: 10.1007/BF01725743
- Тахтаджян А. Л. Система магнолиофитов. Л.: Наука, 1987. С. 146-147.
- Федоровский В. Д. *Ribes spicatum* Robson – смородина колосистая (систематика, география, изменчивость, интродукция). Киев: Фитосоцицентр, 2001. 204 с.
- Senters A. E., Douglas E. Soltis Phylogenetic Relationships in *Ribes* (*Grossulariaceae*) Inferred from ITS Sequence Data. 2003. *Taxon*. 52 (1): 51-66. DOI: 10.2307/3647301. ISSN 0040-0262. JSTOR 3647301
- Leisova-Svobodova L., Kissling P. The European Species of *Ribes* subg. *Rebesia*, *Plant systematics and evolution*. 2021. V. 307, no. 3, pp. 41.
- Taxonomic structure of the genus *Ribes* L. *Integrated Taxonomic Information System (ITIS)*: веб-сайт. URL: <https://www.itis.gov/servlet/SingleRpt/SingleRpt> (Last accessed :16.02.2023).
- Taxonomic structure of the genus *Ribes* L. *World of Flora Online (WFO)*: веб-сайт. URL: <http://www.worldfloraonline.org/search?query=Ribes> (Last accessed:16.02.2023).
- Taxonomic structure of the genus *Ribes* L. *Flora of China*: URL:http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=2&taxon_id=128544 (Last accessed 16.02.2023).
- Агабабян В. Ш. К палиноморфологии рода *Ribes* L. *Известия АН Армянской ССР*. Биол. науки. 1963. Т. 16, № 4. С. 93-98.
- Нечитайло В. А., Кучерява Л. Ф. Ботаника. Вищі рослини. Київ: Наукова думка, 1987. 548 с.
- Candolle A. P. de. 1828. Enumeratio Contracta Ordinum, Generum, Specierumque Plantarum. 3: 1-491.
- Engler A., Prante K. Saxifragaceae, 1930 von A. Engler Die natürlichen Pflanzenfamilien. Teil 3, Abt. 2. Leipzig, 1891. S. 41-93.
- Janczewski E. Monograph of the currants *Ribes* L. *Mem. Soc. Phys. Hist. Nat. Geneve*, 1907. Vol. 35, P. 199-517.
- Деревья и кустарники СССР. В 6 т. Т. 3. Род 9. Смородина – *Ribes* / ред. тома С. Я. Соколов. М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1954. С. 177-255.
- Messenger W., A. Liston and K. Hummer *Ribes* phylogeny as indicated by restriction-site polymorphisms of PCR-amplified chloroplast DNA. *Plant Systematics and Evolution*. 1999. № 217. P. 185-195.
- Schultheis L. M., M. J. Donoghue Molecular phylogeny and biogeography of *Ribes* (*Grossularia*) with an emphasis of gooseberry (subg. *Grossularia*). *Systematic Botany*. 2004. Vol. 29, № 1. P. 77-96.
- Development of Northern European *Ribes* core collection based on microsatellite (SSR) marker diversity analysis / K. Antonius, S. Karhu, H. Kaldmac, G. Lacin, R. Rugenius, D. Baniulis et al. *Pl Genet Resources*. 2012. 101:70-73. <https://DOI.org/10.1017/S1479262111000980>
- Development and characterization of SSR markers in *Ribes* species / R. Brennan, L. Jorgensen, M. Woodhead, J. Russel *Molec Ecol Notes*. 2002. № 2. P. 327-330. <https://DOI.org/10.1046/j.1471-8286.2002.00233>
- Kissling P. Une esquisse morphotaxonomique des *Ribesia* médioeuropéens ou 52 questions pour la biologie moléculaire 78 p. <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-01408201> (français)
- Hummer K. E., D. Barney Currants: Comprehensive Crop Report. *Hort Technology*. 2002. Vol. 12, № 3. P. 377-387.
- Brennan R. M. Currants and Gooseberries. Fruit Breeding. Edited by Jules Janick and James N. Moore. Ind. "John Wiley and Sons", 2008. V. II, Ch. 3. P. 191-295.
- Wiersema J H., M. Schori Taxonomic Information on Cultivated Plants in GRIN-Global. National Germplasm Resources Laboratory, Agricultural Research Service, United States Department of Agriculture, Beltsville (2020). Available at: <https://npgsweb.ars-grin.gov/gringlobal/taxon/abouttaxonomy.aspx>. Accessed 10 Nov 2020
- Leišová-Svobodová L., P. Kissling The European species of *Ribes* subg. *Ribes*: population genetic testing of classical systematics. *Plant Syst Evol*. 2021. Vol. 307, 41. <https://DOI.org/10.1007/s00606-021-01763-2>
- Zhang B., Z. Yu, Z. Xu, B. Zheng A Phylogenetic and morphological Evolution Study of *Ribes* L. in China Using RAD-Seq. *Plants*. 2023. Vol, 12. 829 p. <https://DOI.org/10.3390/plants12040829>
- Weigend M. Flowering plants. Eudicots. *The Families and Genera of Vascular Plants*. 2007. Vol. 9, P. 168-176.
- Меженський В. М. До питання впорядкування українських назв рослин. Повідомлення 3. Назви видів роду *Ribes* L. *Сортотвчення та сортознавство*. 2014. № 4. С. 9-15.
- Каталог деревних рослин дендрологічного парку «Олександрія» Національної академії наук України / за ред. С. І. Галкіна. Біла Церква: ТОВ «Білоцерківдрук», 2013. 64 с.